

Duvar değil ayna...

Filmlerini önceden görmüş olanlar için de, ilk kez izleme fırsatı yakalamış olanlar için de Yılmaz Güney'i perdede görmek önemli bir deneyim.

Acılarla, trajedilerle, aksiyonla, adi suçla, düşünce suçluluğuyla, kaçmakla, sanatla ama kadına el kaldırmış, ayrıca tetik çekmiş ellerle ve dolayısıyla biri diğerinin açıklanmasını zorlaştıracak bir çok tecrübeyle geçen bir hayatın izdüşümleri bunlar. Güney idolleştirilen ve tabulaştırılan biri; diğer taraftan entelektüel olmamakla suçlanmış, lümpen katil yaftasıyla başarısı küçümsenmeye çalışılmış bir sinema adamı; "Boynu Bükük Öldüler" adlı romanıyla Orhan Kemal ödülü alan bir edebiyatçı aynı zamanda. Sol düşüncenin kağıt üzerinde mükemmelen tasvir edip de bir türlü pratiğe dökemediği o muhteşem güzide insan değil belki, ne işçi ne köylü olmaması da birilerine göre kusur; iki cami arasında bînamaz olmak ne kentleşmeyi, ne sanayileşmeyi, ne de modernleşmeyi doğru dürüst başarabilmiş, geçmişle olan köprüleri dinamitlenmiş, çağı tekemmül etmekte gecikmiş bir Türkiye'de nasıl kusur olabilirse artık... Devrimci ideallerin kabadayı jargonu ile fitillendiği akşamlardan birinde katil olmuş, mim koymak için iyi bir neden, ama "ayinesi iştir kişinin..." sözündeki 'iş'in kapsamını daraltmaksızın...

Bugün Londra sinema müzesinin Türk sineması bölümünde sadece onun filmleri var... Dışarıda Türk sineması deyince akla hâlâ sadece o geliyor. Haa, "Batılı, Türkler aleyhine olan bu filmleri elbette sahiplenecekti" mi diyoruz? O zaman kıyasıya bir savaş politikası eleştirisi olan Apocalypse Now'u veya Full Metal Jacket'i, popüler kültürü yerin dibine geçirmekle kalmayıp okları bizzat kendine, Hollywood'a çeviren Truman Show'u ve sistem eleştirisine neredeyse son noktayı koyan dünkü "Fight Club"u ve Amerikan modernleşmesinin çürüttüğü ruhları anlatan American Beauty'yi Oscar'la ödüllendiren, sahiplenen veya hiç değilse alkışlayan Batılı'yı da tahlil etmek gerekecek. Varlığını ezerek ve yok sayarak daimileştiren hakim söylem bırakın kitleleri, zarar verdiği küçük, spesifik, bireysel hayatlar için bile kıyasından köşesinden sorgulanmayı hak eder; bunu yapan bazen sanat olur; ama iyi ve yetkin bir uslupla ama kaba, katı ve yüzeysel bir uslupla, beğenirsiniz, ya da beğenmezsiniz...

Duvar'ın gösterime girmesiyle ister istemez canlanan geçmiş zaman polemiklerine gecikmiş bir kaç söz eklemek gibi bir niyet taşımaktan çok, emeği, özveriye ve kırılma duyguları mâkul sayılamayacak aşırılıklarla harmanlayan Duvar filmine girizgâh yapma arzusundaydım. Oysa yazı ilerledikçe kendim de anladım; Yılmaz Güney'in parçalı bulutlu karmaşasından dem vurmaktan Duvar'ı

anlatmak imkansız. Duvar, Yılmaz Güney'in kişilik aynasından yansıyan bir gösterge. Ankara Cezaevinin 4. koğuşunda, çocuk mahkumların kaldığı bölümde olup bitenlerle ilgilenen film, siyasilerin, adi suçluların, kadın mahkumların yaşadıklarından verdiği kesitlerle, cezaevindeki yaşamdan aktardığı anekdotlarla yer yer belgesel tadlar içeriyor ama giderek kaçınılmaz bir "vahşete", umuda fırsat vermeyen bir acımasızlığa mahkum ediyor kendini. Fransa'da çekilen film, her sabah "yaylalar"ı söyleyen Türk jandarmasıyla, çocukları az çok seven ama onları yeterince koruyamayan çatlak sesli iyi gardiyanla (Tuncel Kurtiz), durumdan eğlence çıkarmayı bilen, idama mahkum âşıkların cezaevindeki düğünlerinde vur patlasın çal oynasın eğlenen kadın erkek mahkumlarla, ağzı bozuk hapishane görevlilerinin haşinlikleriyle, 70'lerin radyo reklamlarıyla, hiç de yadırgamayacağımız olağan bir Türk cezaevi tablosu çiziyor önce. Ancak filmin ikinci yarısı yaşamın cezavinde bile olsa çok görmeyeceği küçük tatlardan bile yoksun bırakıyor insanları, hele de çocukları... Kendi aralarındaki çatışmalarla daha da zayıf düşen; tecavüze, soğuk havaya ve kötü muameleye karşı birlikte olma bilincinden ve dirayetinden yoksun olan çocuk kırılmağını biteviye aksettiren yönetmen, aynı çocuğun sebepsiz neşesini ihmal ediyor. Cezaevini "içeriden" tanıyan Güney'in anlatımında gerçek payının yüksek olduğu kuşku götürmez; Güney'in bu anlardan birinde, görevlilerin döve döve öldürdükleri küçük Ziya'yı dev Atatürk tablosu önünde yere koydukları sahnede yakaladığı allegorik boyut, kontrastları değerlendirmedeki başarısını ortaya koymasına bakımından da hayli çarpıcı. Ancak cezaevi koşulları için bile aşırıya kaçacak türden görüntülerle, sözgelimi düğün odasının infaz odasına dönüştüğü o kıyıcı sekansla, filmin "gerçekçi"liğine ve misyonuna gölge düşürüyor yönetmen. Hapishane duvarları üzerine konan kırık cam şişeleri bile anlatmaya yeterken herşeyi, yanmayan sobanın etrafında ısınmaya çalışan çocukların sinmişliği gözle görülürken, daha fazlasını istiyor Güney, yetinmiyor. Duvar sürgünde yaşayan ve belki sürgünde öleceğini bilen bir sinemacının aşırı duygusal tercihleri altında eziliyor. Ama, herşeye rağmen görülmeye değer bir film Duvar. Çünkü hiç olmayan kahrmanların, hiç olmayan öykülerine ayrılan zihinsel alanın kefareti ödemek ancak gerçeklere/hıç değilse gerçeğimsilere bakarak mümkün. Umulur ki...

2000-10-28

Yazar:

Muhabir: Nihal Bengisu Karaca